

Riportom prof. Dr. ISTVÁN LAJOS-sal 2006 decemberében, Sümegen:

Decemberben, 8-án a Városi Múzeumban dr. Mészáros István társaságában felkereste Miklósi Sikes Csabát, hogy megbeszéljék egy emlékkönyv sorsát, ugyanis 2007-ben lesz 150 éves a Gimnázium. Professzor úr, - aki 1933-1940-ig ült padjaiban és itt is érettségizett - a "munkabeszélgetés"-ből hirtelen átcsapott a múlt felidézésbe. A mai generációt kérdésekkel kell hozzásegíteni mondandójukhoz, ám István professzor a múlt jelenét, üzenetét megszakitások nélkül mesélte, összekapcsolva a két világot, hittet abban, hogy ennek a városnak ereje, üzenete van és ennek egyik kézzelfogható formája a névjegyként asztalra tett Emlékkönyv.

- Úgy gondolom, hogy a Celldömölk és Tapolca közötti térnek központja Sümeg és ennek szellemi magja a Gimnázium. Egyfajta bázis, ahol a szellemiséget tovább lehet sugározni. Program legyen, hogy ne magyar európaiakat neveljenek az iskolákban, hanem európai magyarokat. Engemet magyar európainak neveltek. Először voltam magyar, azután európai. Most annyit változott a szerep, hogy el kell sajátítanunk mindazt, ami Európában civilizáció, jog, stb. és egyenrangúvá kell válni, de ugyanakkor magyarnak maradni. Én a kultúrát magyarnak képzelem el, a civilizációt európainak. A magyar hagyományoknak és irodalomnak nagyon fontos szerepe van. Ezt az évfordulót programba kell tenni és megszervezni napok, vagy hetek keretében. Nem kishitű módon. Ne képzeljük magunkat mezítlábas futballistának. Sümegről sokan nem tudják a várát. Ki volt Kisfaludy Sándor? Nem tudnak a műemlék-temetőről. Nem tudják, Szabó Dezsőnek mi köze volt Sümeghez, pedig a 30-as években, amikor ide jártam olyan tanárok voltak, akik kezünkbe adták az ő könyveit. Az volt a hagyomány, aki leérettségizett és felkerült Pestre, illetve elmennie Szabó Dezsőhöz levizitálni. Én is jártam nála a Rákóczi téri lakásában. "Két pogány közt egy hazában". Az egykor magyar világnak a kifejezője, aki megértette az akkori társadalmi változásokat. Mogorva ember volt.

Az Évkönyv. Megfogalmaznék több üzenetet a mai közéletnek, amit Sümeg története képviselhet: elsősorban Ramassetter, a mecénás. - A **kisváros értelmiségének üzenete**, az a kisvárosi légkör a hajdanvolt kaszinóval, amiben Deák Ferenc is megfordulhatott. - A **Kisfaludy-üzenetet** úgy fogalmaznám meg: ő, aki bebarangolta egész Európát, már neve, tapasztalata, sikerei voltak Európában - és hazajött. Hazajött és itt ténykedett. Ez egy óriási üzenet ma, amikor gyermekeink külföldre kénytelenek menni a nagyobb falat kenyér reményében. - A **Gimnázium a tanítványain keresztül üzen**. Itt magyarságtudatra, állóképességre neveltek bennünket. Milyen jó volt, hogy Juhász tanár úr és a Palásti megedzettek minket! Fűtyülve tettük meg a napi 30 km-t mínusz 20 fokban. Frázis nélkül mondom a néppel való együttélés érzését. Mi itt együtt jártunk a parasztyerekekkel. Az igazi paraszti mentalitást tőlük kaptam. Legjobb barátaim nem a tanárok gyerekei voltak. - A **tanárok üzenete**: Jánky tanár úr (francia tanár) hatása. Ezért tudok ma is franciául. Tőle kaptam ajándékba, újságpapírba csomagolva Illyés Gyula *Puszták népét*. Az én szociális tudatomat, helyzetemet, világképemet ezzel alakította ki. A tanárok, anélkül, hogy feladatuk lett volna szerepértésre tanítottak bennünket. Megértették a teret és az időt és ezek szociális ellentmondásait, következményeit. Népi gimnázium volt.

- Kik tanítottak akkor?

- Az igazgató egy lehetetlen, parvenü ember volt, *Sabján János*. Amikor címzetes igazgatónak nevezték ki, méltóságos úrnak kellett szólítani. Nem értette a diákokat. Lányokkal jártunk együtt, de szigorúan elválasztottak minket, 10 méter senki-földje volt közöttünk, hátul ültek a fiúk. Az elején ült a *Farkas Piroska* (likőrnek nevezték a diákok), a lányok felügyelője, mert ők nyilvános magántanulók voltak. *Beregi* az osztályfőnököm. *Ágotai Ferenc*, *Jánky István*, *Halász Antal*, *Szabó Endre*, *Holpert* (történelem), *Sándor József*, *Máhig János* (hitoktató), *Hermann István* (pap tanár), *Juhász József*, *Kamarás* (német-magyar), *Majtényi* (történelem), *Palásti László* (katonai torna) ? őt nagyon kedveltük.

- Az osztálytársai közül, kikre emlékszik?

- *Fáncsik Laci*: eggyel járt fölöttem, gyógyszerésznek a fia. *Hettyei*-gyerekek, apjuk tekintélyes ember volt, itt laktak a Deák Ferenc utcában. Hatalmas szivargyűrű gyűjteményükre emlékezem. A cukrász *Szalaiék*. *Winkler Klári*, a Petőfi utcában laktak. *Tóth* nevezetű csendőrnek a fiai. Erős gyerekek, súlylökéssel foglalkoztak. 2 *Rupert* gyerek járt velünk (44-ben együtt voltunk Halléban), az egyikből állatorvos lett, a másiktól emberorvos (évfolyamtársam volt). Felesége a *Török Klári*, itt lakott a templommal szemben. Emlékszem még a *Böcskeire*, Csehibe való, kántorkodott. A *Bakos Tibor* (magyarosított, mert az édesapját úgy hívták, hogy Schmidt (ügyvéd). Katonatiszt lett belőle, a budapesti ostromnál esett hadifogságba. Most nagyon rossz állapotban van, beteg. *Sziráki Ferenc*, Jánosházán volt tanító az édesapja, nagy cserkész. Ő is meghalt, én búcsúztattam Budapesten. Velem járt a *Hajnádi* (Hajd Ferencnek hívták eredetileg), édesapja német szakos tanár annak idején.

- *Saródi István*, párbajozott egy kislányért és úgy összeverték, hogy vérzett az orra. *Szabolcs József* idevaló fiú volt. *Ughy Jenő* (nemeskeresztúri) - szegény, nagyon jámbor fiú - 45 után kiscgazdapárti képviselő lett és lecsukták. 3 leánytestvérei pedagógusok és postakisasszonyok lettek. Első hősi halottunk az *Anda Jóska* (Pufi), aki a legkevésbé volt militarista, állatorvos akart lenni, de nem vették fel az egyetemre. Akkoriban, akit nem vettek fel, hogy ne a szüleinek kelljen eltartaniuk, leszolgálták az önkéntes évüket. Bevonult Nagykanizsára. Pár hónap után (6) a gyalogezredének egy századot kellett kiállítani a Donhoz. Mint ifjú srácot, benyomták a századba. Nem voltak összehangolva a tüzérséggel és amikor ők támadásra indultak, akkor adták a zárótűzet az oroszokra, így *Anda "Pufi"* a saját tüzérsége "jóvoltából" pusztult el. *András László* újságíró lett, szülei tanítók voltak Csabrendeken. *Csengey Ernő* idevaló gyerek, nagyon radikális, kicsit jobboldali fiú, szimpatizált a nyilasokkal. *Györkös Tibor* tüske-szentpéteri gyerek, boltos özvegyasszony édesanyjával élt. Jól nevelt fiú volt. 56-ban kiment Amerikába karriert csinálni, mikor hazajött találkoztam vele, de teljesen leépült, semmire nem emlékezett Sümegről. *Karátson László*, a bokszbajnok körzeti orvosnak a fia. *Kohut Pál* is idevaló volt. *Kovács József* (apja a Kovács tanár, a 19-es kommün tagja, kicsit hasonlított Rákosi Mátyáshoz). Ő elűtött az apjától, sportos, jó tornász gyerek volt. Nem csinált nagy karriert, de az unokája most a Semmelweis Orvostudományi egyetemen társprofesszor. A *Kustos Jenő* csabrendeki, nagyon csinos nővére az Eckhardtnak lett a felesége. A *Móder György* budafoki fiú (asztalos édesapja taníttatta), aki szintén nem tudott egyetemre kerülni és bevonult katonának. Páncélos lett, kint járt a Donnál. Azért érdekes ő Sümeg történetében, mert alakulatát odavezényelték a román-magyar határra, amikor megjött a Don-tól. Mikor a román árulás megtörtént (a Móder zászlós volt), három páncélkocsival bement Aradra és estétől reggelig, míg parancsot nem kapott Arad kiürítésére, ő megszállta Aradot. A *Morvay Henrik*, édesapja állatorvos, itt laktak Kónyban. Jámbor jófiú, de többször megbukott. A *Rohonczi Ernő* Rigácson élt, népszerű és rendes, nagyon szerettem. Sokszor meglátogattam, aztán elkerült Zalaegerszegre és meghalt. A *Vajda József* repülőmániás, a Horthy István repülőalap ösztöndíjasa, de elvégezte a Műszaki egyetemet is és berepülő pilóta lett, mint katona. Több légi harcban vett részt, de megúsza a háborút, kiment Amerikába és ott repülőkonstruktórként sokat publikált. Meghalt. A *Zalai Ferenc* igazi falusi plébános lett, most Kaposfőn él. Az *Ács Irma* csabrendeki leány, úgy bukott le hozzánk és az *Eteli Ida* az állomásfőnök leánya, nagyon savanyú nő volt, soha nem jött el a találkozókra, azóta sem láttam. *Kardos Vica* zsidó lány, aki kikerült Izraelbe és leveleztem még vele.

Miután végighaladtunk az osztálynévsoron, professzor úr szomorúan hozzátette:

- Mindig felelősségérzetem van, amikor valaki meghal a kortársak közül, mert közös emlékeket már nem lehet felidézni, kevesen élünk.
- Életem egyik legnagyobb érdemének azt tartom, hogy a gyűlöletet kiirtottam magamból.

(Sümeg és Vidéke c. újság - 2006. december)